

LITERATUURVERZICHT BEHOORENDE PRESENTATIE PREHISTORIE NATUURGEBIED DE ZANDING

Dick Vonhof info@pari-daeza.nl 06-2425.2564

Algemeen

1. Actueel Hoogte Bestand Nederland. <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
2. Bremer, ir. T.B.J. en I. Dekker, MSc. (2017): Milieueffectrapportage (MER) Weversteeg en Onderlangs, Otterlo. <https://www.commissiener.nl/projectdocumenten/00003963.pdf>
3. Bruning, L., 2012: Integrale Kennisagenda Archeologie Provincie Gelderland. Rivierengebied, Veluwe en OostGelderland. <https://docplayer.nl/13853531-Integrale-kennisagenda-archeologie-provincie-gelderland-rivierengebied-veluweoost-gelderland.html>
4. DANS Database archeologische documenten, o.a. opgravingsverslagen <https://archaeology.datastations.nl/>
5. Keunen, ir. L.J., drs. L.M.P. van Meijel, ir. J. Neefjes, dr. N.W. Willemse, ir. T. Bouma, S. van der Veen MA & ir. J.A. Wijnen (2012): **Sporen van ontwikkeling; een interdisciplinaire studie naar het aardkundig, archeologisch, historisch-geografisch, historisch-bouwkundig en -stedenbouwkundig erfgoed in de gemeente Ede** https://ede.raadsinformatie.nl/document/3114442/1/RAAP-RAPPORT_2500_Sporen_van_ontwikkeling
6. Kooistra, L ed. (2021) Verandering van spijs. <https://www.matrijs.com/Verandering-van-spijs.-Tienduizend-jaar-voedselbereiding-en-eetgewoonten.html>
7. Nationale archeologiedagen: <https://archeologiedagen.nl/>; activiteit in 2023 in Otterlo: <https://www.youtube.com/watch?v=qkB7vR5VeVo>
8. RCE Archeologie in Nederland – AMK en IKAW (Archeologisch e Monumentenkaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden) <https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Archeologie%2Din%2DNederland>
9. RCE (jaarlijks bijgewerkt) Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA 2.0) <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/nationale-onderzoeksagenda-archeologie>
10. Oude kaarten en luchtfoto's: <https://www.topotijdreis.nl/>

Onderzoek/vondsten omgeving rond de Zanding

11. Hermsen, I. en E. Norde, Archeologisch onderzoek in het plangebied Sportpark Kastanjebos te Otterlo, gemeente Ede. Een opgraving, archeologische begeleiding en opsporing van conventionele explosieven. RAAP-RAPPORT 3365. https://www.researchgate.net/publication/334330073_Archeologisch_onderzoek_in_het_plangebied_Sportpark_Kastanjebos_te_Otterlo_gemeente_Ede_Een_opgraving_archeologische_begeleiding_en_opsporing_van_conventionele_explosieven_RAAP-rapport_3365
12. Hofman, P. & M. Hijink, 2005. Otterlo 855-2005: eigenzinnig en verdraagzaam, Otterlo.
13. Kremer, H., (2012) Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, verkennend booronderzoek Houtkampweg te Otterlo gemeente Ede. https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl/Archis2/Archeorapporten/37/AR32857/S120357%20BO%20en%20IVOV%20Houtkampweg%20te%20Otterlo%20DEF_binder.pdf#:~:text=Synthegra%20heeft%20in%20opdracht%20van%20de%20gemeente%20Ede,voorgenomen%20ontwikkeling%20van%20een%20sportvelden%20met%20een%20clubgebouw.
14. Nijenhuis H. 1986 Werken aan de Zanding. <https://stichtingerfgoedede.nl/verhalen.php?ied=54&titel=Werken%20aan%20de%20Zanding&zoeken=nijenhuis>

Geologische geschiedenis

15. Geomorfogenetische kaarten: <https://geoportaal.gelderland.nl/portaal/apps/webappviewer/index.html?id=519770b3bd26491f8042e4a9ed8b3dca>
https://geo.ede.nl/?@Cultuurhistorische_waardenkaart_extern

16. Bijlsma R. (2002) Bosrelicten op de Veluwe – Een historisch-ecologische beschrijving. <https://edepot.wur.nl/40381>
17. Koster, E.A. (1968), De invloed van markebossen op de vorming van zeer hoge stuifzandruggen (randwallen) op de Veluwe. Boor en Spade 16 , p . 66-73. <https://edepot.wur.nl/110250>
18. -- (2009) The “European Aeolian Sand Belt”: Geoconservation of Drift Sand Landscapes. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12371-009-0007-8>
19. Logema, D. Het ontstaan van de IJssel en De Geologie van de IJssel. <https://www.ijsselpad.nl/informatie/>
20. Neefjes, Jan (2021), De Veluwe – Landschapsbiografie van Nederlands grootste natuurgebied. <https://www.overland.nl/veluwe140921.php>
21. RCE (2018) Landschapsbiografie van de Veluwe <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2018/01/01/landschapsbiografie-van-de-veluwe>
22. RCE (2021) Lezing: Historische ecologie van de Nederlandse landschappen - Heidevelden en stuifzanden <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2021/01/01/webinar-historische-ecologie-van-de-nederlandse-landschappen---heidevelden-en-stuifzanden---terugkijken>
23. Sauer J.D., 1988:Plant Migration (H. 6 Last Glacial and Holocene) <https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft196n99v8&chunk.id=d0e5552&toc.id=&brand=ucpress>
24. Terpstra, B. Noordelijke zwerfstenen van de Noord-Veluwe <https://docplayer.nl/20650017-Noordelijke-zwerfstenen-van-de-noord-veluwe.html>
25. Witte, C. (2016), Stuifzandbestrijding op de Veluwe 1500-1884 https://www.rug.nl/research/kenniscentrumlandschap/mscripties/masterscriptie_charlotte_witte_2016.pdf
26. Website geologie van Nederland:
  - i Glaciaal bekken: <https://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/glaciaal-bekken>
  - ii Stuwwal: <https://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/stuwwal>
  - iii Dekzand: <https://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/dekzand>
  - iv Stuifzand: <https://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/stuifzand>
27. Kaart: dekzandruggen <https://maken.wikiwijs.nl/bestanden/141333/zandlandschap.pdf>

Vondsten

28. Vonhof D. (2018) “De Zanding”: 12.000 tot 4.000 jaar geleden http://www.pari-daeza.nl/index_htm_files/Artikel%20archeologie%20Otterlo%20voor%20de%20Wever%20Lodge.pdf
29. Vonhof D. Losse oppervlakte vondsten van vuurstenen artefacten: waardevol of niet? http://www.pari-daeza.nl/index_htm_files/Artikel%20over%20vondsten%20Otterlo%20definitief%20A4%202e%20versie.pdf

Analyse vondsten

30. Amkreutz, Luc e.a. eds. (2016): Vuursteen verzameld, Amersfoort https://cultureelerfgoed.info/download/pdf/NAR050_Vuursteen_Verzameld_highres.pdf
31. Deeben, Jos e.a., Typochronologische tabel. In: Amkreutz, Luc e.a. eds., 2016: Vuursteen verzameld, Amersfoort (NAR50): 216 - 224.
32. Deeben, Jos e.a., 2005: De Steentijd van Nederland, Meppel (Archeologie 11-12). <https://docplayer.nl/18293637-De-steentijd-van-nederland.html>
33. Koot, Cees & Benjamin Tunker eds, 2019: Een vroege-bronstijdsite en de landschapsgeschiedenis van het Zuiderveld in Nijmegen-Noord. (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 88) <https://archaeology.datastations.nl/file.xhtml?fileId=2939930&version=2.0>

34. Peeters, Hans en Marcel J.L.Th. Niekus (2005) Het mesolithicum in Noord Nederland. In: Deeben, Jos e.a., De Steentijd van Nederland, Meppel (Archeologie 11-12), 201 - 234.
35. Rensink, E. en J.W. de Kort (2010): Prehistorische jagers bij Stroe. (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 184) <https://docplayer.nl/113134927-Prehistorische-jagers-bij-stroe.html>

Relatie natuurbeheer – bescherming al dan niet bekend erfgoed in de bodem

36. RCE Aardkundige waardevolle gebieden <https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Aardkundigewaarden>
37. RCE (2015) De kracht van vrijwilligers Over een duurzame relatie tussen de gemeente en vrijwilligers in de archeologie <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/de-kracht-van-vrijwilligers-samenwerkingvan-de-gemeente-en-vrijwilligers-in-de-archeologie>
38. RCE (2020) NAR 67: Beschermd maar kwetsbaar https://cultureelerfgoed.info/download/pdf/NAR067_Beschermd_maar_kwetsbaar_pdfa.pdf
39. RCE (2022): Leidraad heidegebieden en archeologie. <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2022/01/01/leidraad-heidegebieden-en-archeologie>
40. Kaart: verstoringen: <https://topotijdreis.nl/satelliet/2006/@182185,456317,11.22>

Mesolithische levenswijze

41. Dobe Area!Kung: http://www.pari-daeza.nl/index_htm_files/The%20dobe%20Area%20Kung.pdf
42. Berkenteer: <https://www.curioctopus.nl/read/50334/onderzoekers-analyseren-het-dna-van-een-10.000-jaar-oude-kauwgom:-waar-werd-het-voor-gebruikt>